

مفهوم‌ها و ابزارهای

تفکر نقادانه

ریچارد پیرو لیندا الدر

بازنویسی

مهدی خسروانی

فرهنگ‌نشر نو

با همکاری نشر آسیم

تهران- ۱۳۹۶

مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه

بازنویسی مهدی خسروانی

The Miniature Guide to Critical Thinking:
Concepts & Tools

فرهنگ‌نشر نو تهران، خیابان میرعماد، خیابان سیزدهم، شماره سیزده

تلفن ۸۸۷۴۰۹۹۱

چاپ اول ۱۳۹۶

شمارگان ۱۱۰۰

صفحه‌آرا مرتضی فکوری

ناپ و مجله‌ای سپیدار

ناشر چاپ بهمن سراج

نمونه - نوبت محفوظ است.

فهرست کتابخانه ملی

سرشناسه پل، ریچارد (Paul, Richard)

عنوان و نام پدیدآور مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه/ریچارد پل، لیندا الدر؛

ترجمه مهدی خسروانی

مشخصات نشر تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری ۹۶ ص.

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۴۷-۱۶-۷

وضعیت فهرست‌نویسی فیپا

موضوع تفکر انتقادی (critical thinking): حل مسئله (problem solving); تصمیم‌گیری (decision making)

شناسه افزوده الدر، لیندا، ۱۹۶۲ - م. (Elder, Linda)

شناسه افزوده خسروانی، مهدی، ۱۳۵۶ - مترجم

رده‌بندی کنگره ۱۳۹۵ م۷/پ۸۴/۹۷۸-۶۰۰-۸۵۴۷-۱۶-۷

رده‌بندی دیویی ۱۵۳/۴۲

شماره کتاب‌شناسی ملی ۴۴۳۰۴۷۵

قیمت ۸۰۰۰ تومان

مرکز پخش آسیم

تلفن و دورنگار ۸۸۷۴۰۹۹۲-۵

د. بارهٔ مجموعهٔ راهنمای اندیشه‌ورزان

۱. مجموعهٔ «راهنمای اندیشه‌ورزان» بر اساس «مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه» نوشته شده است. تفکر نقادانه دانشی است با هدف افزایش توانایی ما در اندیشیدن، استدلال کردن، و نقد کردن.^۱ اما تفکر نقادانه چه فرقی با دانش‌های دیگر دارد؟ مرکز بیشتر دانش‌ها بر اصلاح یا ارتقای «اندیشه‌های ماست»، اما تفکر نقادانه این‌گونه نیست. تفکر نقادانه بیش از آنکه به اندیشه‌ها بپردازد به «اندیشیدن» می‌پردازد و سعی می‌کند کیفیت اندیشیدن ما را ارتقا ببخشد. نکتهٔ اساسی است که ارتقای کیفیت «اندیشیدن» بر «اندیشه‌های ما در همهٔ زمینه‌ها تأثیر می‌گذارد.

۲. این مجموعه، چنان‌که از نامش پیداست، برای همهٔ اندیشه‌ورزان نوشته شده است؛ هم برای کسانی است که به کارهای فکری - علمی (مثل پژوهش و تدریس و تحصیل) مشغول‌اند، هم برای کسانی که می‌خواهند بهتر بیندیشند تا در زندگی روزمره‌شان بهتر تصمیم بگیرند و کمتر خطا کنند. عنوان‌های کتاب‌ها نشان‌دهندهٔ همین موضوع است:

۱. برای توضیح بیشتر دربارهٔ بخش‌هایی که با * مشخص کرده‌ام به سایت «تفکر نقادانه» یا وبلاگ «سنجش‌گرانه اندیشی» مراجعه فرمایید.

مغالطه‌ها، مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه، هنر پرسیدن، تفکر نقادانه و خلاقانه، تحلیل اندیشه و تفکر علمی، چگونگی یادگیری و تحقیق در یک رشته علمی، چگونه یک پاراگراف را بنویسیم، چگونه یک پاراگراف را بخوانیم، و ...

توضیح اینکه، برای موفقیت در هر شاخه از دانش (فلسفه، پزشکی، مهندسی، روان‌شناسی، و ...) ضروری است که توانایی خوب پرسیدن را در خود ایجاد کنیم. برای این کار چاره‌ای نداریم جز اینکه قابلیت تحلیل و نقد و ارزیابی دیدگاه‌های گوناگون را در خود پرورش دهیم. باید در تشخیص مغالطه‌ها و ورزیده شویم تا اسیر آنها نشویم؛ باید بیاموزیم که چگونه بخوانیم و روش نوشتن را هم یاد بگیریم تا نوشته‌هایمان منسجم و قوی باشند؛ و ...

روشن است که پروانه این مهارت‌ها و آشنایی با چنین موضوعاتی سطح اندیشیدن ما را نه فقط در کارهای علمی، بلکه در زندگی روزمره و حرفه‌ای افزایش می‌دهد. تمرکز همه کتاب‌های مجموعه (به جز یک عنوان تخصصی، و دو یا سه عنوان که مخصوص معلمان و استادان است) بر چنین مباحثی است.

۳. کتاب کوچک مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه: مبنای همه کتاب‌های دیگر مجموعه است. البته، از آنجا که قرار است در کدام از کتاب‌ها به صورت مستقل قابل استفاده باشند،* بیشتر مطالب‌های این کتاب در کتاب‌های دیگر مجموعه تکرار شده‌اند؛ با این حال، بهتر است خواندن مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه در اولویت قرار گیرد. کتاب‌های زیر نیز محوری‌اند و بهتر است پیش از کتاب‌های دیگر مجموعه خوانده شوند: سنجه‌های تفکر نقادانه، تحلیل اندیشه و تفکر علمی، و هنر پرسیدن.

۴. بیشتر کتاب‌های این مجموعه را به‌جای ترجمه کردن «بازنویسی» کرده‌ام / خواهم کرد. می‌توانم قاطعانه بگویم که ترجمه کتاب‌ها زحمت بسیار کمتری می‌داشت؛ هم به جهت آسان‌تر بودن ترجمه، هم به جهت مصون ماندن از انتقادهایی که بازنویسی ممکن است در پی داشته باشد؛ با این حال، بازنویسی را بر ترجمه ترجیح دادم. دلیل این ترجیح را در «مطلب مفصل‌تری در سایت «تفکر نقادانه» بیان کرده‌ام. در اینجا به همین یک جمله اکتفا می‌کنم:

از آنجا که کتاب‌های «مجموعه راهنمای اندیشه‌ورزان» مخاطب‌محورند، لازم دیده‌ام که برگردان فارسی آنها را از برخی جهت‌ها (بیزان تشریح مطلب، انتخاب مثال‌ها، و انتخاب واژه‌ها) که باید تعریف شوند، و ... با نیاز خواننده فارسی‌زبان متناسب کنم. البته متن فارسی، از نظر محتوا، هیچ مغایرت یا تضادی با متن اصلی ندارد.

۵. بیشتر وقت‌ها، برای رشد دادن ذهن‌ان با یادگیری یک مطلب جدید باید با واژه‌های جدیدی آشنا شویم یا فهم جدید و دقیق‌تر از واژه‌های آشنا پیدا کنیم.* در این کتاب نیز، برخی از کلمات ممکن است برایتان جدید باشند یا معنای دقیق آنها را ندانید. این گونه کلمات در صفحه‌های بعدی کتاب یا در «واژه‌نامه توصیفی» پایان کتاب تشریح داده شده‌اند. این واژه‌ها را با حروف برجسته مشخص کرده‌ام. اگر در تیرها بوده‌اند به‌صورت ابرانیک نشان داده‌ام.

۶. سایت «تفکر نقادانه» می‌تواند به شما کمک کند تا شناخت کامل‌تری از موضوع سنجش‌گرانه‌اندیشی (تفکر نقادانه) پیدا کنید و، علاوه بر این، با «مجموعه راهنمای اندیشه‌ورزان» بیشتر آشنا شوید و

اگر تصمیم به خواندن این مجموعه گرفتید، از خواندن آن بهره بیشتری ببرید. اولاً، در این کتاب‌ها از توضیح مفصل درباره برخی موضوع‌ها (مثلاً چستی تفکر نقادانه، اهمیت تفکر نقادانه، و دلیل بازنویسی این کتاب‌ها) پرهیز کرده‌ام؛ چرا که این کتاب‌ها خودشان مختصرند و شایسته نیست که مقدمه‌ای طولانی و تکراری به ابتدای همه آنها اضافه شود. با مراجعه به سایت می‌توانید مطلب‌هایی در این زمینه‌ها مطالعه کنید. ثانیاً، در این سایت فرهنگ آنلاین اصطلاح‌ها و مفهوم‌های تفکر نقادانه وجود دارد که معنای همه واژه‌های دشوار (یا احتمالاً دشوار) این کتاب را در آن توضیح داده‌ام. سوم اینکه، از طریق سایت می‌توانید با مترجم ارتباط داشته باشید و نقص‌های کتاب‌ها را یادآوری کنید تا بررسی و اصلاح شود. همچنین، می‌توانید پرسش‌های خودتان را مطرح کنید و حتی الامکان، من به شما پاسخ دهم. چهارم اینکه، علاوه بر این مجموعه، کتاب‌ها و مقاله‌های دیگری در زمینه تفکر نقادانه ترجمه و تألیف کرده و خواهم کرد که از طریق سایت می‌توانید با این کتاب‌ها و مقاله‌ها، و نیز کتاب‌ها و مقاله‌های دیگران، آشنا شوید و برخی از آنها را از طریق سایت دریافت کنید.

مدتی خسروانی

آدرس سایت تفکر نقادانه: www.ctth.ir

آدرس وبلاگ سنجشگرانه اندیشی: sanjeshgari.blogfa.com

فهرست مطالب

۱۱	هدف و اهداف کتاب
۱۳	اهمیت سنجشگرانه اندیشه
۱۵	عناصرهای اندیشه
۱۸	پرسش‌هایی برای بازبینی استدلال
۲۲	پرسش‌هایی که در استفاده از عناصر اندیشه مطرح می‌شوند
۲۴	سه سطح اندیشه
۲۵	سنجه‌های فکری جهان‌روا
۳۰	پرسش‌های متمرکز بر سنجه‌های فکری
۳۲	الگوواره‌ای برای تحلیل منطق مقاله‌ها و کتاب‌ها
۳۴	ملاک‌هایی برای ارزش‌گذاری استدلال
۳۷	فضیلت‌های فکری اصلی
۴۲	سه نوع پرسش
۴۳	الگوواره حل مسئله
۴۵	تحلیل و ارزیابی تحقیق
۴۸	کارهایی که افراد سنجشگرانه اندیشه همواره انجام می‌دهند

- ۴۹ مرحله‌های تحقق سنجشگرانه‌اندیشی
- ۵۰ مشکل اندیشیدنِ خودمحورانه
- ۵۳ مشکل اندیشیدنِ جامعه‌محورانه
- ۵۵ پیش‌انگاره‌ای از جامعهٔ سنجشگر
- ۵۷ پیوست ۱: چند تعریفِ دیگر از سنجشگرانه‌اندیشی
- ۶۱ پیوست ۲: از نظریهٔ انتقادی تا «تفکر انتقادی» و
سنجشگرانه‌اندیشی
- ۷۱ پیوست ۳: از فکر خرده‌گیرانه تا تفکر نقادانه
- ۷۵ پیوست ۴: سه راه‌های دربارهٔ سنجشگرانه‌اندیشی
- ۸۳ واژه‌نامهٔ توصیفی
- ۸۷ واژه‌نامهٔ فارسی به انگلیسی
- ۹۱ واژه‌نامهٔ انگلیسی به فارسی

هدف ما از نگارش این کتاب

کتابی که در دست دارید بر مفهوم‌ها و ابزارهای اصلی سنچشگرانه‌اندیشی (تفکر نقادانه) تمرکز می‌کند. این کتاب حاوی برداشتی از سنچشگرانه‌اندیشی است که نوعی توافق عمومی بر سر آن وجود دارد؛ از این جهت به کار استادان می‌آید. برای دانشجویان نیز، یک کتاب تکمیلی سنچشگرانه‌اندیشی در کنار همه کتاب‌های درسی دیگر و برای همه درس‌هاست. استادان می‌توانند از آن در طراحی برنامه آموزشی، تکلیف‌های درسی، و آزمون‌ها برای هر موضوعی استفاده کنند. دانشجویان می‌توانند از آن برای انضام یادگیری خود در هر زمینه‌ای استفاده کنند.

مهارت‌هایی که در این کتاب مطرح شده‌اند در مورد هر موضوعی به کار می‌آیند. برای مثال، کسانی که در سنچشگرانه‌اندیشی مهارت پیدا می‌کنند غایت و هدفشان، و پرسشی که می‌خواهند بدان بپرسند را به طور واضح مشخص می‌کنند. آنها درباره اطلاعات، نتیجه‌گیری‌ها، و

۱. critical thinking: این اصطلاح را «تفکر انتقادی»، «تفکر نقدی»، «تفکر نقاد»، «اندیشه انتقادی» و ... نیز ترجمه کرده‌اند. برای اطلاعات از دلیل‌های ترجیح «سنچشگرانه‌اندیشی» بر ترجمه‌های دیگر این اصطلاح به پیوست شماره ۲ این کتاب و نیز به سایت «تفکر نقادانه» مراجعه فرمایید. - م.

نظرگاه‌ها سؤال می‌کنند و، در صورت لزوم، در آنها تردیدافکنی می‌کنند. همچنین سعی می‌کنند واضح، درست، و دقیق، بیندیشند و از توجه به مطالبی که مناسبت ندارند بپرهیزند. آنها می‌کوشند تا به عمق موضوع‌ها و مسئله‌ها راه پیدا کنند و در اندیشیدنشان منطق و انصاف را رعایت کنند. افراد سنجشگرانه‌اندیش این مهارت‌ها را در خواندن و نوشتن، و نیز در صحبت کردن و شنیدن، به کار می‌بندند. آنها از این مهارت‌ها هم در زندگی شخصی‌شان استفاده می‌کنند، هم در زندگی حرفه‌ای؛ در تاریخ، ادبیات، فلسفه، و نیز در هنر.

اگر در چند درس از این کتاب به عنوان مکمل کتاب‌های درسی‌تان استفاده کنید، به تدریج متوجه خواهید شد که سنجشگرانه‌اندیشی به یادگیری شما را در همهٔ حوزه‌ها کمک می‌کند. و اگر استادانتان شما را با نمونه‌هایی از کاربرد مرسوم درس در زندگی روزمره آشنا کنند، خواهید دید که آموزش و پرورش در واقع اناری برای ارتقای کیفیت زندگی است.

دانشجویانی که از این کتاب استفاده می‌کنند عادت کنند که آن را در همهٔ کلاس‌ها همراه داشته باشند. به هنگام کارهای تحلیلی و ترکیبی روی مطالبی که یاد می‌گیرید، به این کتاب از آن استفاده کنید. درونی‌سازی اصل‌های معرفی شده در کتاب را با خودتان قرار دهید، تا اینکه کاربرد آنها به طبیعت ثانوی شما تبدیل شود. کاربردشان عادت کنید.

این کتاب قرار است هم برای استادان، هم برای دانشجویان، و هم برای برنامهٔ آموزشی مفید باشد. امیدواریم این هدف تحقق پیدا کند.

ریچارد پل (کانون سنجشگرانه‌اندیشی)

لیندا الدر (بنیاد سنجشگرانه‌اندیشی)